

ชื่อเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนักรักบ้านเกิด

Title Factors Influencing Local-Accountability Consciousness of Graduates Participating in the Sam-Nuek-Rak-Ban-Kerd Project

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
E-mail : rungrat_cha@utcc.ac.th
นางสาวรัตติกา ปทะวานิช
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ธุรกิจ
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบวัดครั้งเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการสำนักรักบ้านเกิดซึ่งเป็นโครงการเพื่อสังคมที่จัดทำขึ้นโดย บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ ดีแทค โดยอาศัยแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่เป็นบัณฑิตของโครงการจำนวน 308 คน ด้วยการส่งทางไปรษณีย์ให้บัณฑิตตอบและส่งกลับคืน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายลักษณะทั่วไปของกลุ่มบัณฑิตและระดับของสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่น นอกจากนี้ ใช้สถิติเชิงอนุมานแบบการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อค้นหาอิทธิพลของตัวแปรเชิงทฤษฎี 3 ตัวแปรที่มีต่อตัวแปรตาม ผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตในโครงการสำนักรักบ้านเกิดมีสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นในระดับมาก ปัจจัยทางสังคมทั้ง 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับน้อยต่อสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่น โดยปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัวมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน และปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการมีอิทธิพลต่อสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นในลำดับที่สาม โดยพบว่าตัวแปรเชิงทฤษฎีทั้ง 3 ตัวแปรดังกล่าวและตัวแปรควบคุมคืออายุของบัณฑิต สามารถร่วมกันทำนายสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นได้ร้อยละ 31 การศึกษาในอนาคตควรพิจารณาบทบาทของตัวแปรสำคัญอีกสองตัวในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมร่วมด้วย ได้แก่ โรงเรียน และสื่อมวลชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายข้อค้นพบและเสนอแนะในรายละเอียดไว้เป็นหลักฐานสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคตและการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการเพื่อสังคมต่อไป

คำสำคัญ : ปัจจัย บัณฑิต สำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่น โครงการสำนักรักบ้านเกิด

Abstract

This survey research is a one-shot descriptive study aimed to understand graduates' local-accountability consciousness and factors influencing their consciousness. The study employed a close-ended, self-administered questionnaire and used the mail-survey method to collect data from 308 graduates who have received scholarships from the Sam-Nuek-Rak-Ban-Kerd Project which was established and sponsored by the Total Access Communication, PCL. or DTAC. Data were analyzed using descriptive statistics to describe graduates' demographic characteristics and their level of local-accountability consciousness. Inferential statistics, the multiple linear regression analysis, were conducted to investigate the influence of three theoretical factors on the dependent variable.

Results showed that the local-accountability consciousness of graduates participating in the Sam-Nuek-Rak-Ban-Kerd Project was at a high level. Two social-influence factors: perceived family's norms and perceived peer's norms, positively predicted participants' local-accountability consciousness at a low level. Participation in the project's activities positively influenced their consciousness at a very low level. With regards to the coefficient of determination of the analytical model, three conceptual variables along with age as control variable could jointly explain 31% of the total variance of graduates' local-accountability consciousness. Future research should also consider examining other two key variables in the socialization process: school and mass media which might have influence on local-accountability consciousness. Further discussions and recommendations for future research and social-project application are offered.

Keywords : factors, graduates, local-accountability consciousness, Sam-Nuek-Rak-Ban-Kerd project

บทนำ

สืบเนื่องจากความตื่นตัวเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility หรือ CSR) ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับโลกที่ได้รับการผลักดันอย่างจริงจังจากองค์กรสหประชาชาติผ่านการประชุม World Economic Forum ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ใน ค.ศ. 1999 ซึ่งได้เรียกร้องให้ภาคธุรกิจดำเนินงานโดยยึดถือหลักการเป็นพลเมืองที่ดีของโลก (Good Global Citizenship) โดยได้มีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม จนกระทั่งต่อมาได้พัฒนา The UN Global Compact ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมให้องค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรในภาคธุรกิจที่ดำเนินงานในลักษณะบริษัทข้ามชาติซึ่งมีเครือข่ายในประเทศต่าง ๆ ต้องยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความยั่งยืนในการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการพัฒนามนุษยชาติ (United Nations, 2004) ด้วยเหตุนี้องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ทั่วโลก ตลอดจนธุรกิจแขนงต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมไปถึงธุรกิจในการสื่อสารโทรคมนาคมซึ่งเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงได้หันมาให้ความสำคัญและปรับตัวเพื่อรองรับหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมดังกล่าว โดยมุ่งทรัพยากรเพื่อดำเนินงานตามแนวทางนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) หรือที่รู้จักกันภายใต้ชื่อทางการค้าว่า ดีแทค (DTAC) เป็นองค์กรเอกชนขนาดใหญ่ซึ่งจัดอยู่ในระดับแนวหน้าของธุรกิจอุตสาหกรรมสื่อสารโทรคมนาคมของประเทศไทย (www.dtac.co.th) และเป็นบริษัทแรก ๆ ที่มีการทำกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน เป็นที่กล่าวกันว่า แนวทางการทำกิจกรรมเพื่อสังคมของดีแทคจัดเป็นระดับแนวหน้าในกลุ่มเทเลนอร์เอเชีย โดยพีระพงษ์ กลิ่นละออ ผู้อำนวยการสำนักงานสำนักรักบ้านเกิด กล่าวถึงนโยบายของดีแทคในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมว่า ต้องทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ครบวงจรและยั่งยืน (ชนิดา ภาระมรทัต, 2553)

ผู้บริหารของดีแทค ซึ่งนำโดยบุญชัย เบญจรงค์กุล ประธานกรรมการของบริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ริเริ่มก่อตั้ง “โครงการมูลนิธิสำนักรักบ้านเกิด” ขึ้นในปี พ.ศ. 2541 โดยเน้นแนวนโยบายในการร่วมเสริมสร้างสังคมไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โครงการสำนักรักบ้านเกิดของดีแทคจัดเป็นกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างหนึ่งซึ่งสอดคล้องตามแนวทางของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเป็นการดำเนินงานในลักษณะที่เรียกกันว่า After-Process CSR ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมที่องค์กรริเริ่มและดำเนินการในส่วนที่อยู่นอกเหนือจากกระบวนการผลิตและกระบวนการบริหารจัดการของธุรกิจ

โครงการสำนักรักบ้านเกิดเป็นโครงการเพื่อสังคมซึ่งเน้นการดำเนินงานตามแนวทางของเครือข่ายเพื่อความดีและความดีที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้นำชุมชน โดยมุ่งเน้นการสร้างคนให้สมบูรณ์ด้วยการสนับสนุนด้านการศึกษาพร้อม ๆ กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ให้แก่เยาวชนในโครงการ ปัจจุบันมีมูลนิธิสำนักรักบ้านเกิดซึ่งถือเป็นพันธมิตรในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมของดีแทคเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน โดยประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเปิดรับสมัครและคัดเลือกเยาวชนเข้าร่วมโครงการจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ แนวทางการดำเนินงาน เป็นการมอบทุนสนับสนุนด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้แก่เยาวชนทุกจังหวัด จังหวัดละ 1 คน ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จนสำเร็จระดับปริญญาตรี จนถึงปลายปี 2553 ได้มีเยาวชนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วทั้งหมด 6 รุ่น จำนวนกว่า 400 คน โดยหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว เยาวชนจะเข้ารับการอบรมระยะสั้นในหลักสูตรประกาศนียบัตรของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาของภาคชนบทอย่างจริงจังก่อนที่จะกลับไปทำงาน ณ บ้านเกิดของตนเองในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (www.dtac.co.th/csr/rakbankerd.php)

นอกเหนือจากการให้ทุนการศึกษาและการจัดอบรมในหลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัครแล้ว โครงการสำนักรักบ้านเกิดยังเน้นการจัดกิจกรรมระหว่างกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกิจกรรมทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนได้เรียนรู้และเสริมสร้างทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2541-2549 มีกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรมคือ (1) กิจกรรมเสริมรายได้ คือนำ 10% ของเงินทุนที่ได้รับไปจัดกิจกรรมเสริมรายได้ที่เหมาะสมกับวัยและเกี่ยวข้องกับบ้านเกิดของตนโดยเน้นเยาวชนในภาคการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2) กิจกรรมค่ายเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนประจำปี เพื่อเสริมสร้างความรักสามัคคีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญา (3) กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาบ้านเกิด เพื่อเน้นให้เยาวชนระดับอุดมศึกษาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการอุทิศตนเพื่อสังคม และ (4) กิจกรรมเชื่อมโยงเยาวชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ในการเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างเครือข่าย เช่น สโมสรบัณฑิตสำนักรักบ้านเกิด เป็นต้น

เนื่องจากการมีสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นหรือ “สำนักรักบ้านเกิด” เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่สมบูรณ์แบบอันเป็นพลังขับเคลื่อนในกระบวนการพัฒนาเป็นประชาสังคมหรือสังคม

เข้มแข็ง (Civil Society) ตามที่ธีรยุทธ บุญมี (2540 อ้างถึงใน สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545) ได้กล่าวไว้ ซึ่งได้มีนักวิชาการบางท่านอธิบายเกี่ยวกับ จิตสำนึก (Consciousness) อาทิ Solso (1991: 12 อ้างถึงใน เจือทิพย์ เจริญลาภอนันต์, 2547: 25) กล่าวว่า จิตสำนึกคือโครงสร้างทางความคิดที่ลึกซึ้งและเป็นการนำเสนอจากภายใน นอกจากนี้ Locke (1975: 2 อ้างถึงใน เจือทิพย์ เจริญลาภอนันต์, 2547: 24) กล่าวว่า จิตสำนึกคือความรู้สึกตัว (Conscious) คือรู้ว่าการกำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ จิตมนุษย์ของเรานั้นสะอาดบริสุทธิ์ ว่างเปล่า สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อจิต เสมือนสีย้อมผ้าทำให้ผ้ามีสีต่าง ๆ เมื่อเจริญวัยก็จะสร้างสมจิตที่สมบูรณ์ โดยได้จากการเรียนรู้

นอกจากนี้ Bandura (1999: 156) อธิบายไว้ในทฤษฎี *Social Cognitive Theory of Personality* ของเขาว่า มีปัจจัยหนึ่งด้านบุคลิกภาพที่เรียกว่า ปัจจัยภายในของบุคคล (Internal Personal Factor) ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์คือ ด้านความคิด ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านชีวภาพ (Cognitive, Affective and Biological Events) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมควรพิจารณาครอบคลุมองค์ประกอบทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิสัยด้านความคิด (Cognitive Domain) พิสัยด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) และพิสัยด้านการกระทำ (Behavioral Domain)

สำหรับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม (Public Consciousness) นั้นหมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 81) ประเวศ วะสี (2541: 13) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของกลยุทธ์ในการร่วมมือปลูกจิตสำนึกทางสังคม (Public Consciousness) ว่า จะต้องมีการขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือร่วมใจโดยอาศัยเทคนิคการเสริมสร้างความรักในเพื่อนมนุษย์และความรักในธรรมชาติในแผ่นดินไทย รวมถึงการเสริมสร้างความรักในการเรียนรู้ที่เกิดจากการได้ลงมือกระทำ

ดังนั้น จึงอธิบายได้ว่า จิตสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นที่นำมาศึกษาในครั้งนี้เป็นจิตสำนึกที่ผู้วิจัย รวมถึงดีแทค และมูลนิธิโครงการสำนึกรักบ้านเกิดคาดหวังว่า จะเกิดขึ้นกับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต โดยจิตสำนึกนี้จะเป็นผลพวงจากการพัฒนาเยาวชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการจัดทำขึ้น รวมทั้งการสอดแทรกกิจกรรมการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและกลุ่มเพื่อนที่ใกล้ชิด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กระบวนการพัฒนาสังคมผ่านการปลูกจิตสำนึกทางสังคมจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดย Ward (1974:1 as cited in Mangleburg & Bristol, 1998: 12) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้ทางสังคมหรือกระบวนการสังคมประกิด (Socialization) ของบุคคลไว้ว่า เป็นกระบวนการ (Process) ที่คนรุ่นเยาว์ (Young People) รับเอาทักษะ (Skills) ความรู้ (Knowledge) และทัศนคติ (Attitudes) ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของตนเองในสังคมส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น บทบาทการเป็นผู้บริโภคในตลาด เป็นต้น

ในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization Process) นั้น มีสถาบันหลักหรือหน่วยสังคมที่สำคัญอยู่ 4 ประเภทที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเรียนรู้ทางสังคมของเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่น (Adolescents) นั่นคือ ครอบครัว (Family) โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา (School) สื่อมวลชน (Media) และเพื่อน (Peers) (Shah, McLeod & Lee, 2009: 103) อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจงานวิจัยในอดีตพบว่า การศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนใหญ่มักอยู่ในแวดวงของการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพ (Health Behavior Decision-Making) โดยมีการศึกษาในบริบทอื่น ๆ บ้างเล็กน้อย เช่น ด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคหรือที่เกี่ยวข้องกับการตลาด พฤติกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยพบว่างานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสำนึกทางสังคมหรือสำนึกสาธารณะ

(Public Consciousness) ยังมีน้อยมาก และไม่มีการศึกษาสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นโดยตรงเลย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการเปิดมุมมองใหม่ที่มุ่งเจาะจงศึกษาเกี่ยวกับสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่น โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนข้อค้นพบจากงานวิจัยในอดีตซึ่งได้ศึกษาไว้ในบริบทอื่น ๆ มาเป็นแนวทาง

การปลูกฝังสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นตามโครงการสำนักรักบ้านเกิดของดีแทคนั้นจัดได้ว่าเป็นการพัฒนาเยาวชนตามหลักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมหรือสังคมประภคิต (Socialization) โดยการสอดแทรกการจัดกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ให้แก่เยาวชนผู้รับทุนในโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มต้นรับทุนในระดับมัธยมศึกษา จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาครั้งนี้จึงพิจารณาปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมดังกล่าวที่ได้ประจักษ์แล้วจากแนวคิดและทฤษฎี รวมไปถึงงานวิจัยในอดีต นั่นคือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหน่วยทางสังคมสองประการ นั่นคือครอบครัว (Family) และกลุ่มเพื่อน (Peer Group) ซึ่งบัณฑิตมีปฏิสัมพันธ์ด้วยอย่างใกล้ชิดทั้งโดยทางพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัวและโดยกลไกส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกของทั้งสองกลุ่มสังคมดังกล่าวผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการสำนักรักบ้านเกิดจัดขึ้นสำหรับบัณฑิตในโครงการ โดยมีหลักฐานจากงานวิจัยในอดีตที่สนับสนุนว่า อิทธิพลของครอบครัว (Family Influence) และอิทธิพลของเพื่อน (Peer Influence) โดยเฉพาะเพื่อนที่ดีที่สุด (Best Friends) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของกลุ่มวัยรุ่นในบริบทต่าง ๆ คือด้านการตัดสินใจผู้บริโภคสินค้าและด้านพฤติกรรมสุขภาพ (Childer & Rao, 1992: abstract; Wang et. al., 1995: 202) การรับรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน (Perceived Peers' Norms) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อนที่ใกล้ชิด (Close Peers) มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของเยาวชนกลุ่มนักศึกษา (Paek, 2009: 434) อนึ่ง จากการสำรวจงานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางสังคมและคุณธรรมพบว่า กลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการเกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสังคม (อัจฉรา โนมแจ่ม, 2544) และทั้งการอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบตนเองและสังคม รวมทั้งกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา (สุนันท์ พรหมประกอบ, 2546)

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการเสนอแนะถึงความสำคัญของการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วม (Participation) โดยให้นิยามว่า หมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involvement) ซึ่งน่าจะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล (Markus & Mao, 2004: 515) และ ประเวศ วะสี (2541: 13) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะนั้น เมื่อใช้เทคนิคการปลูกจิตสำนึกด้วยการสร้างความรู้และความรักแล้ว สิ่งที่จะต้องตามมาคือเทคนิคการผนึกกำลังหรือการเสริมพลัง (Empowerment) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ การทำให้เกิดการมีส่วนร่วม (Participation) และความเป็นหนึ่งเดียว (Unity) ซึ่งสอดคล้องกับที่โครงการสำนักรักบ้านเกิดกำหนดไว้เป็นแนวทางดำเนินการ คือจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้รับทุนที่จะเป็นบัณฑิตได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ มีงานวิจัยในอดีตได้เสนอแนะถึงความสำคัญของการที่ปัจเจกบุคคลมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ (Activity Participation) ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลถึงการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมของบุคคลด้วย (Lu & Pas, 1998:1) นอกจากนี้ งานวิจัยในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่า ทั้งกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากกลุ่มเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม และกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามลำดับ (สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี, 2547) ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเห็นสมควรพิจารณาปัจจัยการมีส่วนร่วมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการสำนักรักบ้านเกิดจัดทำขึ้นเพื่อให้เยาวชนผู้รับทุนของโครงการ

ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาหลายปีที่อยู่ระหว่างการรับทุนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตแล้ว ซึ่งกลวิธีดังกล่าวจัดเป็นกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกที่สำคัญยิ่งของโครงการ โดยเป็นการสื่อสารเพื่อมุ่งปลูกฝังในลักษณะของ Communication Intervention ซึ่งโครงการสำนึกรักบ้านเกิดได้นำมาประยุกต์ใช้โดยมีการวางแผนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมความรู้และทักษะที่มุ่งหมายอย่างเป็นระบบ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด เนื่องจากโครงการสำนึกรักบ้านเกิดมีการดำเนินงานในลักษณะสร้างเครือข่ายกลุ่มบัณฑิตของโครงการ รวมไปถึงการให้บัณฑิตได้ทำกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและเป็นการส่งเสริมกระบวนการสังคมประกิตหรือการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้น การศึกษาตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญแก่อิทธิพลทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการสังคมประกิต โดยเฉพาะเฉพาะปัจจัย 2 ประการคือ การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนและครอบครัว นอกจากนี้ อีกส่วนหนึ่งให้ความสำคัญแก่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารของโครงการในการปลูกฝังสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นแก่เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกการสื่อสารในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการจัดทำขึ้นเป็นระยะ ๆ ในกระบวนการพัฒนาสำนึกรักบ้านเกิด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด
2. เพื่อทราบอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมที่มีต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด
 - 2.1 เพื่อทราบอิทธิพลของปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน ที่มีต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด
 - 2.2 เพื่อทราบอิทธิพลของปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว ที่มีต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด
3. เพื่อทราบอิทธิพลของปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ที่มีต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบวัดครั้งเดียว (One-shot Descriptive Design) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

ประชากรของการวิจัย การศึกษาครั้งนี้จะจงประชากรที่มีคุณสมบัติจำเพาะคือ กลุ่มบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งได้รับทุนการศึกษาจากโครงการสำนึกรักบ้านเกิด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 ถึง 2550 จำนวน 4 รุ่น รุ่นละประมาณ 76 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 308 คน และได้สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรของสำนัก

บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยกลับไปทำงานตามภูมิลำเนาใน 6 ภาคทั่วประเทศ คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงใต้ (บมจ. โทเทิล แอ็ดเช็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน), 2550) ดังนั้น เนื่องจากการเจาะจงศึกษาจากประชากรซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาจากประชากรดังกล่าวทั้งหมด เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เชื่อมั่นได้และเที่ยงตรงสูงสุด

ตัวแปรและการวัดตัวแปร พิจารณาจากกรอบแนวคิดของการวิจัยที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น สามารถอธิบายตัวแปรเชิงทฤษฎีทั้ง 4 ตัวแปรและการวัดตัวแปรต่าง ๆ ได้ดังนี้

สำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่น หมายถึง ความรู้สึกสำนักรับผิดชอบของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนักรักบ้านเกิดที่มีต่อภูมิลำเนาของตน โดยเห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือท้องถิ่นที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ เห็นคุณค่าและศักยภาพของท้องถิ่นของตน ใส่ใจต่อสภาพและปัญหาของท้องถิ่น มีความคิดและความต้องการที่จะนำความรู้และประสบการณ์ของตนไปทำคุณประโยชน์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นเดิมของตนให้มีสภาพที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งการวัดสำนักรับผิดชอบต่อท้องถิ่นในโครงการนี้ประกอบด้วยคำถาม 12 ข้อที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ๆ คือ การช่วยเผยแพร่ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและข่าวสารเกี่ยวกับโครงการสำนักรักบ้านเกิด การรับรู้และเข้าใจสภาพและปัญหาของท้องถิ่น รวมทั้งมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเสียสละเพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของท้องถิ่น

ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมของกลุ่มทางสังคมหลัก ๆ ที่บัณฑิตมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ในที่นี้เจาะจงศึกษาปัจจัย 2 ประการคือ การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน และการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว

การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน หมายถึง ความเห็นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนักรักบ้านเกิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่ตนมีกับกลุ่มเพื่อนผ่านการแสดงความคิดเห็นและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและบรรทัดฐานทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงแนวคิดจิตอาสาเกี่ยวกับท้องถิ่น โดยกลุ่มเพื่อนนี้เป็นคนในวัยใกล้เคียงกันและมีความใกล้ชิดกันซึ่งอาจเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของโครงการสำนักรักบ้านเกิดก็ได้ ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ข้อ

การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว หมายถึง ความเห็นของบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการสำนักรักบ้านเกิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่ตนมีกับครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ซึ่งสะท้อนผ่านความคิดเห็นและการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและบรรทัดฐานในการใช้ชีวิต ค่านิยมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงแนวคิดจิตอาสาในการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ข้อ

ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของบัณฑิต ตามที่โครงการสำนักรักบ้านเกิดจัดทำขึ้นในช่วง 9 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2541-2549 ประกอบด้วยกิจกรรมเสริมรายได้ 17 ครั้ง กิจกรรมค่ายเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนประจำปี 20 ครั้ง กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาบ้านเกิด 15 ครั้ง และกิจกรรมเชื่อมโยงเยาวชนรวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ 24 ครั้ง โดยประกอบด้วยคำถามจำนวน 4 ข้อจำแนกตามประเภทกิจกรรม และวัดความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นช่วงต่าง ๆ

ทั้งนี้ การวัดตัวแปรเชิงทฤษฎีทั้ง 4 ตัวแปรข้างต้นอาศัยสเกลการวัดแบบไลเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 ระดับ และสำหรับการวัดความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นจำแนกออกเป็น 5 ช่วงชั้น ตั้งแต่ไม่เคยเลยจนถึงบ่อยที่สุด

เครื่องมือของการวิจัยและการควบคุมคุณภาพของเครื่องมือ การศึกษาคั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Questions) เป็นหลัก โครงสร้างของแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วนใหญ่ ๆ เกี่ยวกับ (1) ลักษณะทางประชากร (2) ปัจจัยเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคมของกลุ่มเพื่อนและกลุ่มครอบครัว (3) ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการสำนึกรักบ้านเกิด และ (4) สำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น ทั้งนี้ มีการควบคุมคุณภาพของเครื่องมือวัดตัวแปรในด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยอิงจากแนวคิดทฤษฎีที่อาศัยเป็นแนวทางในการศึกษาประกอบกับข้อมูลการดำเนินงานของโครงการสำนึกรักบ้านเกิดเพื่อพัฒนาเครื่องมือ และมีการควบคุมคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการหารือกับผู้เชี่ยวชาญซึ่งรับผิดชอบโครงการโดยตรงคือผู้บริหารมูลนิธิโครงการสำนึกรักบ้านเกิด นอกจากนี้ มีการควบคุมคุณภาพด้านความเชื่อมั่นภายใน (Internal Consistency) ของเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทดสอบกับกลุ่มนักศึกษาหรือผู้ที่บัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิดที่กำลังศึกษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) พบว่าค่าความเชื่อมั่นของชุดคำถามสำหรับวัดตัวแปรต่าง ๆ อยู่ในระดับที่ยอมรับจนถึงระดับที่ดี คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ $\alpha=0.76$ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน $\alpha=0.77$ อิทธิพลของครอบครัว $\alpha=0.80$ และสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น $\alpha=0.85$

การเก็บรวบรวมข้อมูล มูลนิธิสำนึกรักบ้านเกิดได้ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานการจัดส่งและติดตามแบบสอบถามจากบัณฑิตที่เข้าร่วมในโครงการทางไปรษณีย์ (Mail Survey) จำนวน 308 ชุด โดยอาศัยวิธีการให้บัณฑิตอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self Administration) และส่งกลับคืนยังมูลนิธิ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล อาศัยวิธีการทางสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้รวมทั้งสิ้น 308 คน โดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ประกอบด้วยการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากร ระดับการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ และสำนึกรักท้องถิ่น โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อแจกแจงความถี่ ค่ามัธยฐาน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ ทำการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Differential Statistics) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เบื้องต้น เพื่อให้การทดสอบสมมติฐานเป็นไปอย่างรัดกุมและแม่นยำ จึงเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทางประชากร และตัวแปรอิสระด้านปัจจัย

ทางสังคมและการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ กับตัวแปรตามคือสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาถ้อยแถลงของตัวแปรที่แสดงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเบื้องต้น โดยอาศัยวิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) สำหรับตัวแปรที่มีการวัดในระดับนามบัญญัติ (Nominal Measurement) และใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) สำหรับตัวแปรที่มีการวัดในระดับอันตรภาคชั้น และระดับอัตราส่วน (Interval and Ratio Measurements) ซึ่งปรากฏว่า ตัวแปรทางประชากรเพียงตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ อายุ โดยมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r=-.15, p<.01$) ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ เพศ สาขาวิชาเอกที่เรียน และภูมิลำเนาเดิม ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

ตัวแปรเชิงทฤษฎีทั้ง 3 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากนั้นผู้วิจัยจึงนำตัวแปรเชิงทฤษฎีที่เป็นตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรมาวิเคราะห์ในขั้นสุดท้ายเพื่อค้นหาอิทธิพลที่มีต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ที่เกณฑ์ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พร้อมทั้งนำตัวแปรอายุมาพิจารณาร่วมเป็นตัวแปรควบคุม (Control Variable)

อนึ่ง การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยกำหนดให้เป็น 5 ระดับดังนี้ 1.00-1.80 คือระดับน้อยที่สุด 1.81-2.60 คือระดับน้อย 2.61-3.40 คือระดับปานกลาง 3.41-4.20 คือระดับมาก และ 4.21-5.00 คือระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาพบว่า บัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด รุ่นที่ 1-4 จำนวน 308 คน ประกอบด้วยเพศหญิง (56.5%) มากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 22-32 ปี โดยมีค่ามัธยฐาน (Median) ของอายุคือ 27 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี/โท/เอกด้านการบริหารธุรกิจ/เศรษฐศาสตร์/การจัดการ/บัญชีมากที่สุด (23.1%) รองลงมาคือวิชาเอกด้านพยาบาลศาสตร์/วิทยาศาสตร์การแพทย์/สุขภาพ (19.5%) และด้านวิศวกรรมศาสตร์/เทคโนโลยี (15.3%) โดยบัณฑิตมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด (29.2%) รองลงมาคือภาคกลาง (19.8%) และภาคใต้ (18.8%) โดยมีภาคตะวันตกน้อยที่สุด (7.5%)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงทฤษฎีที่เลือกศึกษาพบว่า บัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิดมีสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นในระดับมาก ($\sigma=3.98, S^2=.16$) และเมื่อพิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคมพบว่า บัณฑิตมีการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนในระดับมาก ($\sigma=3.75, S^2=.22$) และมีการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัวในระดับมาก ($\sigma=3.99, S^2=.17$) โดยมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการสำนึกรักบ้านเกิดในระดับปานกลาง ($\sigma=3.27, S^2=.66$) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าความแปรปรวนของสำนักรักท้องถิ่น การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ (n=308)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าความ	ความหมายของ
	ต่ำสุด (Min)	สูงสุด (Max)	ประชากร (σ)	แปรปรวน (S^2)	ค่าเฉลี่ยประชากร
สำนักรักติดชอบต่อท้องถิ่น	2.83	5.00	3.98	.16	ระดับมาก
การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน	2.29	5.00	3.75	.22	ระดับมาก
การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว	2.86	5.00	3.99	.17	ระดับมาก
การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ	1.25	5.00	3.27	.66	ระดับปานกลาง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานในขั้นตอนท้ายสุดด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อค้นหาอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรที่มีต่อตัวแปรตามคือสำนักรักติดชอบต่อท้องถิ่นนั้น พบว่า ตัวแปรเชิงทฤษฎีดังกล่าวซึ่งประกอบด้วยการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ รวมทั้งตัวแปรควบคุมคืออายุของบัณฑิต สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของสำนักรักติดชอบต่อท้องถิ่นได้ร้อยละ 31 ดังจะเห็นได้จากค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination) ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณคือ $R^2=.31$ ($F(4,303)=34.16, p<.001$)

ทั้งนี้ จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของตัวแปรเชิงทฤษฎีที่เป็นตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรแสดงให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกันแล้ว ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อสำนักรักติดชอบต่อท้องถิ่นมากที่สุดคือ การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกในระดับต่ำ ($\beta=.34, p<.001$) รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกในระดับต่ำเช่นกัน ($\beta=.24, p<.001$) และพบว่า การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลน้อย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานในเชิงบวกอยู่ในระดับต่ำมาก ($\beta=.13, p<.05$) ส่วนตัวแปรอายุซึ่งถูกนำมาเป็นตัวแปรควบคุมในการวิเคราะห์นั้นพบว่า มีอิทธิพลเชิงลบในระดับต่ำมาก ($\beta=-.10, p<.05$) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อค้นหาอิทธิพลของปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ ที่มีต่อสำนักรักติดชอบต่อท้องถิ่น

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์การ	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
	ทำนาย (R^2)	มาตรฐาน (β)	(p)
การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน	.31***	.13**	.02
การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว		.34***	<.001
การเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ		.24***	<.001
ตัวแปรควบคุม: อายุ		-.10*	.03

หมายเหตุ: * $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

ดังนั้น สามารถสรุปข้อค้นพบเพื่อตอบโจทย์ของการศึกษาคั้งนี้ได้ว่า ปัจจัยทางสังคมซึ่งประกอบด้วย การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน การรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว และปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ มีอิทธิพลต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยที่นำเสนอไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ในระดับหนึ่งถึงความสำเร็จของโครงการสำนึกรักบ้านเกิดของดีแทค ซึ่งจัดเป็นโครงการเพื่อสังคมของธุรกิจโครงการหนึ่งที่ดำเนินการต่อเนื่องอย่างยาวนานกว่า 10 ปีจนเป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศไทย โดยมีประเด็นที่น่าพิจารณาดังต่อไปนี้

อำนาจการทำนายของสมการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

เนื่องจากผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงแสดงให้เห็นถึงความสามารถของตัวแปรอิสระในการทำนายตัวแปรตามที่ร้อยละ 31 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่า น่าจะมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสำนึกรักท้องถิ่นของบัณฑิต และยังมิได้นำมาศึกษาร่วมด้วย ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบาทของสถาบันทางสังคม 4 ประเภทตามทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเยาวชนแล้ว (Shah, McLeod & Lee, 2009: 103) การวิจัยเรื่องนี้ในอนาคตจึงควรพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มหรือสถาบันทางสังคมหลัก ๆ อีก 2 ปัจจัย นั่นคือสื่อมวลชน (Mass Media) และสถาบันการศึกษา (School)

นอกจากนี้ หากพิจารณาการวิจัยในอดีตเกี่ยวกับอิทธิพลของหน่วยสังคมหลักในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแล้ว จะเห็นว่า การศึกษาบทบาทโดยตรงของการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มครอบครัวและกลุ่มเพื่อนอาจมีข้อจำกัดเนื่องจากแท้ที่จริงแล้วการรับรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของกลุ่มสังคมทั้งสองประเภทดังกล่าวอาจเกี่ยวพันและส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสาร (Communication Competence) ของบุคคลก่อน แล้วจึงเชื่อมโยงสู่การหล่อหลอมเยาวชนในการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตทางสังคม (Shah, McLeod & Lee, 2009: 103) ดังนั้น จึงควรพิจารณาปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวแปรสำคัญร่วมด้วย ยิ่งไปกว่านั้น หากโครงการสำนึกรักบ้านเกิดหรือโครงการเพื่อสังคมอื่น ๆ มีการนำเอาสถาบันการศึกษาคือโรงเรียนและ/หรือมหาวิทยาลัยเข้ามามีบทบาทร่วมในการหล่อหลอมสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นด้วย การวิจัยในลักษณะใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษานี้ก็ควรนำเอาปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของโรงเรียนและ/หรือครู-อาจารย์เข้ามาพิจารณาเป็นปัจจัยอิทธิพลทางสังคมร่วมด้วย

อนึ่ง การมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาของท้องถิ่นก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ดังข้อค้นพบจากการศึกษาบางเรื่องในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทอย่างสำคัญของความรู้ เช่น การมีความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมด้านตลาดที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของวัยรุ่น และเป็นการเรียนรู้ทางสังคมที่ส่งผลต่อการมีความคิดระแวงสงสัยต่อโฆษณา (Mangleburg, Tamara & Bristol, 1998: 18)

อำนาจการทำนายของตัวแปรอิสระ

สำหรับบทบาทของตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษานั้นพบว่า ตัวแปรเชิงทฤษฎีทั้ง 3 ตัวแปรที่ศึกษา คือปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว ปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน และปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ มีอิทธิพลต่อการมีสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547) ที่พบปัจจัยซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากกลุ่มเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม และกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว แม้ว่าลำดับการมีอิทธิพลของปัจจัยทั้งสามอาจแตกต่างกัน

อนึ่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัวและการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการมีสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่ยืนยันถึงความสำคัญของหน่วยสังคมหลัก ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Major Socializing Agents) ครอบคลุมทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน และสื่อมวลชน ว่ามีบทบาทอย่างมากในการปลูกฝังแนวคิดการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Civic Activism) ในกลุ่มวัยรุ่น (Shah, McLeod & Lee, 2009: 114) นอกจากนี้ ยังเป็นการยืนยันข้อค้นพบจากการศึกษาในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของครอบครัว (Family Influence) และอิทธิพลของเพื่อน (Peer Influence) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนที่ดีที่สุด (Best Friends) (Childer & Rao, 1992: abstract; Wang et al., 1995: 202) รวมไปถึงการรับรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน (Perceived Peers' Norms) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อนที่ใกล้ชิด (Close Peers) (Paek, 2009: 434) ว่ามีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเยาวชน ที่สำคัญคือ ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางสังคมและคุณธรรมซึ่งรายงานว่ากลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการเกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสังคม (อัจฉรา โฉมแจ่ม, 2544) และยังมีหลักฐานจากงานวิจัยที่แสดงว่า ทั้งการอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมทั้งกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา (สุนันท์ พรหมประกอบ, 2546)

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ซึ่งแสดงว่าการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการสำนึกรักบ้านเกิดมีอิทธิพลต่อการมีสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี (2541: 13) ที่ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของขั้นตอนการเสริมพลังในกระบวนการปลูกจิตสำนึกทางสังคมแก่บุคคล นอกจากนี้ ยังเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับข้อค้นพบจากงานวิจัยในอดีต ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของปัจจัยการมีส่วนร่วมหรือการเข้าร่วมกิจกรรม (Activity Participation) ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล (Lu & Pas, 1998:1)

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ ซึ่งควรนำมาพิจารณาทบทวนและเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต คือ

(1) การวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคมซึ่งมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเยาวชนเพียงสองตัวแปรเท่านั้น คือ การรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนและการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้งสองดังกล่าวและตัวแปรการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น การวิจัยในอนาคตจึงควรพิจารณาปัจจัยที่มีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอีกสองประการร่วมด้วย ได้แก่ อิทธิพลของโรงเรียนและอิทธิพลของสื่อมวลชน

(2) เนื่องจากกรอบระยะเวลาของการวิจัย ขอบเขตของประชากรที่ศึกษาในการวิจัยนี้จึงจำกัดเฉพาะบัณฑิตรุ่นแรก ๆ คือ รุ่นที่ 1-4 เท่านั้น หากพิจารณาจำนวนบัณฑิตของโครงการสำนึกรักบ้านเกิดจนถึงปัจจุบันแล้วนับได้ถึงรุ่นที่ 6 ดังนั้นจึงควรผลักดันให้มีการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในอนาคตอีก 1-2 ปีข้างหน้า ทั้งนี้เพื่อวัดความสำเร็จของโครงการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

(3) แม้ว่าการออกแบบเครื่องมือวัดตัวแปรซึ่งประกอบด้วยชุดคำถามจำนวน 4 ชุดสำหรับวัดตัวแปรเชิงทฤษฎี 4 ตัวแปรจะแสดงผลการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือในระดับที่น่าพึงพอใจก็ตาม การวิจัยในอนาคตควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาชุดคำถามวัดตัวแปรต่าง ๆ (Variable Measurements) ให้เป็นเครื่องมือที่ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น โดยควรนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของการรับรู้บรรทัดฐานต่าง ๆ (Perceived Norms) มาสร้างชุดคำถามสำหรับการวัดการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อน และการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว นอกจากนี้ ควรพัฒนาชุดคำถามสำหรับวัดตัวแปรตามคือสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น โดยพิจารณาให้ครอบคลุมหลายองค์ประกอบทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิสัยด้านความคิด (Cognitive Domain) พิสัยด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) และพิสัยด้านการกระทำ (Behavioral Domain) ด้วยการสร้างประเด็นหรือข้อคำถามที่หลากหลายมากขึ้นสำหรับแต่ละมิติ พร้อมกันนั้น ต้องคำนึงถึงการวัดในบริบทของสังคมไทยเป็นสำคัญ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ นักวิจัยควรนำชุดคำถามวัดตัวแปรที่ปรับปรุงใหม่มาศึกษาและพัฒนาโดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจำแนกองค์ประกอบของแนวคิดสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นให้ชัดเจน ก่อนที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

(4) เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการจะมีอิทธิพลต่อสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิต แต่ก็เป็นตัวแปรที่มีบทบาทน้อยกว่าปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัว ประกอบกับเมื่อพิจารณาระดับค่าเฉลี่ยของสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ 1.25 ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า การวัดตัวแปรปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการในครั้งต่อไปนั้น อาจต้องพิจารณารายละเอียดเฉพาะของกิจกรรมแต่ละประเภทซึ่งมีวัตถุประสงค์จำเพาะที่แตกต่างกัน รวมถึงมีรูปแบบกิจกรรม ตลอดจนความถี่ในการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันด้วย

(5) เนื่องจากการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมและปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะ Intervention ของโครงการที่มีต่อสำนึกทางสังคมหรือสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) ยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กล่าวได้ว่าไม่พบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นโดยตรงเลย ดังนั้น นักวิจัยด้านการสื่อสารจึงควรหันมาสนใจศึกษาเรื่องนี้ในบริบทของสังคมไทยอย่างจริงจังมากขึ้น เพื่อนำข้อค้นพบไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์และเทคนิควิธีในการปลูกฝังจิตสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งจิตสำนึกทางสังคมด้านอื่น ๆ แก่เยาวชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในการจัดทำโครงการเพื่อสังคม

สืบเนื่องจากข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการเพื่อนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้สำหรับการจัดทำโครงการเพื่อสังคมของธุรกิจของดีแทค รวมไปถึงองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ที่สนใจจัดทำโครงการเพื่อสังคมในแนวทางที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

(1) ผลการวิจัยเป็นที่ประจักษ์ว่า โครงการเพื่อสังคมที่มีการดำเนินงานอย่างจริงจังดังเช่นโครงการสำนึกรักบ้านเกิดนั้น มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยปลูกฝังจิตสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของเยาวชนในภูมิภาค แม้ว่ายังมิได้มีการศึกษาวิจัยถึงความยั่งยืนของผลที่เกิดขึ้นในระยะยาวหลังบัณฑิตสำเร็จการศึกษาเกิน 5-10 ปีแล้วก็ตาม ดังนั้น องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานธุรกิจเอกชนต่าง ๆ ซึ่งมีความพร้อมด้านงบประมาณ และได้หันมาสนใจการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมในลักษณะ After-Process CSR ตามแนวทางของหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมกันมากขึ้น จึงควรพิจารณาสร้างสรรค์โครงการเพื่อสังคมที่เน้นการพัฒนาคน (Human Development) ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาทั้งหมด โดยปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) ด้านต่าง ๆ อย่างจริงจัง ทั้งนี้ เพื่อช่วยส่งเสริมการพัฒนาสังคมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง

(2) เนื่องจากตัวแปรอิทธิพลทางสังคมทั้งสองตัวแปรคือ ปัจจัยการรับรู้บรรทัดฐานของครอบครัวและการรับรู้บรรทัดฐานของกลุ่มเพื่อนส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการมีสำนึกรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของบัณฑิตในโครงการนี้ และจากการพิจารณารูปแบบและวิธีการของกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการแล้วมีข้อสังเกตว่า การจัดกิจกรรมทั้ง 4 ประเภทเหล่านั้น (กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมค่ายเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาบ้านเกิด และกิจกรรมเชื่อมโยงเยาวชน) ล้วนมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเยาวชนให้ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคมที่ใกล้ชิด ทั้งครอบครัว เพื่อน ๆ และชุมชนในบ้านเกิดของตน ดังนั้น การสร้างเครือข่ายการสื่อสาร (Communication Network) โดยอิงกลุ่มสังคมหลัก 2 กลุ่มคือ ครอบครัวและเพื่อน จึงเป็นองค์ประกอบที่โครงการในลักษณะนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงในลำดับแรก ๆ

(3) แม้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะพบอิทธิพลของปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการเพื่อสังคมในระดับต่ำ อาจด้วยสาเหตุจากคุณภาพของเครื่องมือวัดตัวแปรที่ยังต้องได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานมากขึ้นก็ตาม ก็ยังค่อนข้างมั่นใจได้ว่า การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาหลายปีสำหรับผู้รับทุนของโครงการมีโอกาสได้เข้าร่วมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดในระยะยาวนั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น โครงการเพื่อสังคมที่มุ่งหวังการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมแก่เยาวชนอย่างยั่งยืนจึงควรเน้นกลยุทธ์การจัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบที่มีความชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความรู้ ความคิด รวมทั้งสร้างความรู้สึกรักและผูกพัน ดังที่ ประเวศ วะสี (2541: 13) ได้แนะนำไว้ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการปลูกฝังดังกล่าวจัดว่าเป็นลักษณะของ Intervention ที่จำเป็นต้องอาศัยความถี่ คือมีจำนวนครั้งของกิจกรรมที่มากพอที่จะทำให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงความรู้ ความคิด และความรู้สึกได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนั้น องค์กรเจ้าของโครงการจำเป็นต้องมีกลไกผลักดันให้เยาวชนในโครงการได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง โดยอาจอาศัยการกำหนดเงื่อนไขบางด้านเป็นแรงจูงใจก็ได้

บรรณานุกรม

- เจือทิพย์ เจริญลาภอนันต์. 2547. “การศึกษาการรับรู้และจิตสำนึกต่อความปลิดภัยของพนักงานขับรถบรรทุก
สินค้าน้ำดื่มตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไปในสถานประกอบการขนส่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง.” ปรินญา
นิพนธ์วิทยาสาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบัง.
- ชนิดา ภระมรทัต. (2553, 16 มิถุนายน). “ทฤษฎีความสุขนอกตำรา Best Practice ดีแท้.” กรุงเทพธุรกิจ ออนไลน์
สืบค้นจาก www.bangkokbiznews.com/home/detail/business/hr/20100616.
- โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น, บมจ. 2553. เกี่ยวกับดีแท้. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2553 จาก www.dtac.co.th.
- โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น, บมจ. 2552 (2009). มุลนิธิสำนึกรักบ้านเกิด. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2553 จาก
www.dtac.co.th/csr/rakbankerd.php
- โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น, บมจ. 2550. สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2550 จาก www.dtac.co.th.
- ประเวศ วะสี. 2541. ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มติชน
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2524. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์,
สุนันท์ พรหมประกอบ. 2546. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา
อาชีวศึกษา.” ปรินญา นิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาครอบครัวและสังคม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. 2547. “ศึกษาปัจจัยและผลกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ปรินญา นิพนธ์คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา โนมแจ่ม. 2544. “จิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อ
สังคม.” ปรินญา นิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. 2545. จิตสำนึกสาธารณะ: การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2550
จาก www.lib.ripw.ac.th/spacial/e-ch3.html.
- Bandura, A. 1999. “Social Cognitive Theory of Personality.” in L.A. Pervin & O.P. John (Editors). **Handbook
of Personality: Theory and Research (2nd ed)**. New York, NY: Guilford Press, 154-196.
- Childers, T. L. & Rao, A. R. 1992. “The Influence of Familial and Peer-Based Reference Groups on
Consumer Decisions.” **Journal of Consumer Research**, 19: 198 (abstract). Retrieved from JSTOR
- Lu, X. & Pas, E. I. 1999. “Socio-Demographics, Activity Participation and Travel Behavior.”
Transportation Research Part A. 33: 1-18
- Mangleburg, T. F. & Bristol, T. 1998. “Socialization and Adolescents' Skepticism towards Advertising.”
Journal of Advertising, 27, 3: 11-21.

- Markus, M. L. & Mao, J.-Y. 2004. "Participation in Development and Implementation—Updating an Old, Tired Concept for Today's IS Contexts." **Journal of the Association for Information Systems**. 5, 11-12: 514-544.
- Paek, H.-J. 2009. Differential Effects of Different Peers: Further Evidence of the Peer Proximity Thesis in Perceived Peer influence on College Students' Smoking." **Journal of Communication**, 59: 434-455.
- Shah, D. V., McLeod, J. M.; Lee, N.-j. 2009. "Communication Competence as a Foundation for Civic Competence: Processes of Socialization into Citizenship." **Political Communication**, 26, 1: 102-117.
- United Nations. 2004. **The Ten Principles of the Global Compact**. Retrieved January 2007 from <http://www.globalpolicy.org/reform/business/2004/0624gctenprinc.htm>.
- Wang, M. Q., Fitzhugh, E. C., Westerfield, R. C., & Eddy, J. M. 1995. "Family and Peer Influences on Smoking Behavior Among American Adolescents: An Age Trend." **Journal of Adolescent Health**.16: 200-203.